

**SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL QILISHDA XORIJIY
MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH**

Asadova Nozima

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Pedagogika fakulteti Ta'lim- tarbiya

nazariyasi va metodikasi (Boshlang'ich ta'lim)

1- bosqich magistranti

E-mail: nozimaasadova74575@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada AQSH, Finlandiya, Turkiya kabi ilg'or xorijiy mamlakatlarning sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishdagi tuzilmasi, tajribalari va zamonaviy ta'lim dasturlari qisqacha tahlil qilingan.

Abstract. This article briefly analyzes the structure, experiences and modern educational programs of advanced foreign countries such as the USA, Finland and Turkey in organizing extracurricular activities.

Абстрактный. В данной статье кратко анализируются структура, опыт и современные образовательные программы передовых зарубежных стран, таких как США, Финляндия, Турция по организации внеклассной деятельности.

Kalit so'zlar. Ta'lim, tuzilma, xorijiy tajriba, tadqiqot, pedagog, konsepsiya, xalqaro baholash, sinfdan tashqari ishlar, kitobxon, to'garak, ta'lim tizimi.

Key words. Education, structure, foreign experience, research, pedagogue, concept, international evaluation, extracurricular activities, reader, circle, educational system.

Ключевые слова. Образование, структура, зарубежный опыт, исследования, педагог, концепция, международная оценка, внеклассная деятельность, читатель, кружок, образовательная система.

KIRISH

Ta'lim va tarbiyaning asosiy poydevori, maktabdir. Yurtboshimiz ta'biri bilan aytganda "Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi!". Ta'lim sohasi haqida so'z yuritir ekanmiz, shuni alohida ta'kidlab o'tish lozimki, bugungi kunda mazkur sohada olib borilayotgan islohotlar o'zining ijobiy natijalarini bermoqda. 2019-yil 26-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Zamonaviy maktab" larni tashkil etish chora tadbirlari to'grisida "gi qarori qabul qilindi. Qarorga muvofiq 2021-yilgacha maktablarnng kamida 3 % i, 2025-yilgacha 20 % i, 2030-yilga qadar esa 50 % ini "zamonaviy maktab" larga aylantirishning asosiy parametrlari belgilandi. Bilamizki, bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim va dolzarb masalalardan biri O'zbekiston ta'lim tizimini xalqaro standartlarga javob beradigan va jahonning yetakchi mamlakatlari ta'lim tizimi bilan raqobatlashadigan

darajaga yetqazishdan iborat. Shu maqsadda O'zbekiston ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, xalqaro me'zon va talablar asosida baholash tizimini takomillashtirish, mavjud tizimni har tomonlama qiyosiy tahlil qilish, kamchiliklarni bartaraf etishni ko'zlab tegishli yo'nalishlardagi xalqaro tashkilotlar, ilmiy tadqiqot muassasalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'ymoqda. Bunga Ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash Xalqaro assotsiatsiyasi - (IEA-International Association for the Evaluation of Educational Achievement) nufuzli tashkiloti bilan hamkorlik aloqalarini misol qilib keltirish mumkin. Bu hamkorlik natijasida xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil dekabrda 997-son "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil qilish chora- tadbirlari to'g'risida " gi qarori bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi huzurida Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi tashkil qilindi. Ushbu milliy markaz respublikamizdagi barcha umumta'lim maktablariga xalqaro ICILS, ICCS, TEDS, PISA, PIRLS, TIMSS, TALIS kabi xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rishda amaliy ko'maklashmoqda. Yurtboshimiz tashabbusi bilan 2021-yilda o'tkaziladigan PISA xalqaro tadqiqotida bizning o'quvchilar ham ishtirok etishi, xalqaro arenalarda O'zbekiston ham o'zini munosib tarzda namoyon etishi uchun qator ishlar amalga oshirilmoqda. Prezidentimizning Farmoniga muvofiq mamlakatimizning 2030-yilga kelib PISA (The Programme for International Student Assessment) xalqaro baholash dasturining reytingi bo'yicha jahonning 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishga erishishi ustuvor vazifa etib belgilanganligi ham mazkur tadqiqotda muvaffaqiyatli ishtirok etib borish masalasiga hukumat darajasida yuksak e'tibor qaratilayotganligiga yaqqol bir dalildir. Bizga ma'lum bugungi zamonaviy dunyo amaliyoti hamda xalqaro tadqiqotlarning baholash me'zoni ham o'quvchilarning bilim darajasini aniqlashga qaratilgan. Shunday ekan, ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda nafaqat dars jarayonining, balki sinfdan va darsdan tashqari ishlarning ham o'rni beqiyosdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI (RESEARCH METHODOLOGY / LITERATURE REVIEW)

Yurtimizdagi ta'lim sohasini rivojlantirishda biz albatta rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalaridan keng foydalanishga katta e'tibor bermoqdamiz. Shu boisdan davlatimizda tashkil etilgan dunyoning eng salohiyatli oliy o'quv yurtlaridan Angliyaning Vestminster universiteti, Italiyaning Turin politexnika instituti, Singapur menejmentni rivojlantirish oliygohi, Janubiy Koreyaning INXA kommunikatsion texnologiyalar universiteti, Rossiyaning Gubkin nomidagi neft va gaz universiteti, Lomonosov universiteti va G.V.Plexanov nomli iqtisodiyot universiteti filiallarining tashkil etilgani ham ta'lim tizimining jahon talablariga mos rivojlanish omillaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish va unda uchraydigan muammolar ilmiy tadqiqotchilarni qiziqtirgan masaalardan biri bo'lib kelmoqda.

Sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish bo'yicha ko'plab olimlar R.Mavlonova, O.To'rayeva, D.F.Nasimova, S.F.Tilayev, J.Hasanboyev kabi olimlar shug'ullanishgan. Ta'lim nazariyasiga katta hissa qo'shgan mutaxassis-olimlardan biri Yan Amos Komenskiy (1592-1670)dir. U ta'lim nazariyasi bo'yicha birinchi fundamental asar yozgan olimdir. Uning asarining nomi «Buyuk didaktika» deb ataladi. Amerikalik faylasuf, psixolog va pedagog Jon Dyui (1859-1952) ta'lim-oluvchi faoliyatini faollashtiruvchi soha tarafdori sifatida maktablarni keskin yangilashda qatnashdi. Bosh maqsad bilimni yetkazib bermasdan, balki ta'limni shaxsiy tajriba asosida, ya'ni bolalarning tug'ma qobiliyatini rivojlantirish uchun sharoit yaratish maqsadida u maktab tizimini isloh qilishni taklif etdi. An'anaviy ta'lim tizimiga qarshi Dyui va uning hamkorlari yaratgan konsepsiya (qarashlar tizimi) «ilg'or» deb ataldi. Ilg'orlar didaktikasi ko'pincha erkin tarbiya g'oyasiga tayangan. Erkin tarbiyani fransuz faylasuf-ma'rifatparvari J.J. Russo (1712-1778), nemis pedagogi F.A.Disterverg va o'sha davrdagi ma'rifatparvar pedagoglardan, rus yozuvchisi, mutafakkir va pedagog L.N.Tolstoy (1828-1910) Yasnopolyanadagi maktabda bolalarni erkin tarbiyalash g'oyasini namoyon etgan. Bilamizki erkin tarbiyaning negizida sinfdan tashqari ishlar alohida o'rin tutadi. Komiljon Hashimov, Sanobar Nishonova "PEDAGOGIKA TARIXI" asarida chet el ta'lim tizimiga alohida urg'u bergan.

Amerika Qo'shma Shtatlarida ta'lim tizimi

Amerika Qo'shma Shtatlarida bolalar 6 yoshdan 17 yoshgacha 12 yil o'qiydilar. AQSHda savodxonlik darajasi 99% ni tashkil etadi. Ta'lim tili ingliz tili. O'quv yili odatda avgust yoki sentyabrda boshlanadi va may yoki iyungacha davom etadi. Talim tizimi quyidagicha tashkil etilgan:

1. 3 yoshdan 5 yoshgacha maktabgacha tarbiya;
2. Boshlang'ich maktab (1-5-sinflar);
3. To'liq bo'lmagan o'rta maktab (6-8-sinflar);
4. Yuqori maktab (9-11-sinflar);
5. Oliy ta'lim 2-4 yil, kollejlar va dorilfununlar.

2019-yilda AQSh "O'zbekistonda ta'lim va bolalar uchun oziq-ovqat" dasturi doirasida maktabgacha ta'lim muassasalari uchun 21 mln dollar ajratadi. Mazkur mablag' 400 dan ortiq maktabgacha ta'lim muassasasi hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi va Surxondaryo viloyatidagi 245 ta qishloq va kam ta'minlangan MTTlariga yo'naltiriladi. Bundan ko'rinib turibdiki AQSHda katta e'tibor maktabgacha ta'lim muassasalariga qaratilgan.

AQSHda o'quv yili 180 kun. Bir soat dars 45-50 minut. Majburiy ta'lim 16 yoshgacha. Mamlakatda 3 million o'qituvchi mehnat qiladi. Har yili o'rta maktabni 3 million o'quvchi, bakalavr darajasidagi esa 300 ming kishi tugallaydi, yiliga 30 ming kishi doktorlik ilmiy darajasini oladi. Bu jahonda yuksak ko'rsatkishlardan biridir.

O'quv yili odatda avgust yoki sentyabrda boshlanadi va may yoki iyungacha davom etadi.

Finlandiyada ta'lim tizimi

Finlyandiya o'quv yili avgustda boshlanadi, ya'ni 8 avgustdan 16 avgustgacha. O'quv yili may oyi oxirida yakunlanadi. Kuzgi yarim yillikda 3-4 kunlik ta'til bor, shuningdek, Rojdestvo munosabati bilan 2 haftalik ta'til beriladi. Bahorgi yarim yillik fevral oyidagi "chang'i" ta'tilini ham o'z ichiga oladi, bunda fin oilalari, qoidaga ko'ra, oilaviy chang'i uchishga borishadi. Bundan tashqari, bahorgi yarim yillikda Pasxa ta'tili ham bor. Ta'lim 5 kunlik kunduzgi smenada bo'ladi. Fin tizimida 7-sinfgacha o'quvchilarga baho qo'yilmaydi.

1. *Maktabgacha ta'lim:* erta bolalik ta'limi va parvarishi hamda umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan maktabgacha ta'lim (7 yoshgacha);
2. *Umumiy o'rta ta'lim:* boshlang'ich(1-6-sinflar)va tayanch o'rta ta'lim(7-9-sinflar);
3. *O'rta-maxsus ta'lim:* umumiy o'rta-maxsus ta'lim yoki kasbiy ta'lim va tayyorgarlik;
4. *Oliy ta'lim;*
5. *Katta yoshlilar uchun ta'limning barcha bosqichlari.*

Finlandiyalik maktab o'quvchilari dunyodagi eng yuqori bilimlar darajasini namoyish etishadi. Ular shuningdek dunyodagi eng ko'p kitob o'quvchi bolalar hamdir. Bundan tashqari, finlandiyalik maktab o'quvchilari tabiiy fanlar bo'yicha – dunyoda 2, matematika bo'yicha esa 5 o'rinni egallashadi.

Finlandiya fan dasturlarida o'zaro mutanosiblik juda yaxshi ta'minlangan. Masalan, biron sinfda geografiyadan Osiyo mamlakatlari o'tilsa, o'sha haftada biologiyadan ham Osiyoda o'suvchi o'simliklar, tarixdan ham Osiyo xalqlari tarixi, matematikadan ham Osiyoga oid ma'lumotlardan iborat misollar beriladi. Bu esa o'quvchilarning o'tilgan mazuni chuqurroq o'rganishlariga zamin yaratadi.

Finlyandiyaning asosiy ta'lim to'g'risidagi qonunida (1998 yil) Finlyandiya ta'limining uchta asosiy maqsadi belgilab berilgan:

1. O'quvchilarga hayotda zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni berish;
2. Jamiyatda rivojlanish va tenglikni targ'ib qilish ;
3. Butun mamlakat bo'ylab ta'lim sohasida tenglikni ta'minlash.

Prezident kelgusi o'quv yilidan Qashqadaryodagi 48 ta maktabda Finlyandiya ta'lim tizimini joriy etish bo'yicha topshiriq berdi.

Turkiyada ta'lim tizimi

Turkiyada ta'lim 6 bosqichni o'z ichiga oladi, maktabgacha ta'limdan tortib to ilmiy darajagacha. O'quv yili 4 oydan tashkil topgan bo'lib 2 ta semestrga bo'lingan (jami 8 oy), semestrlar yanvar oyining oxirida ikki haftalik ta'til bilan ajratiladi. Har semestr oxirida imtihonlar o'tkazilib umumiy ballar hisoblanadi: testlar, nazorat ishi

ballari, uy vazifalari, xulq-atvori va boshqa vazifalar hisobga olinadi. Ushbu bosqichlarning barchasi ham majburiy emas. Ta'lim tizimi quyidagicha:

1. Maktabgacha ta'lim (Anaokulu) – bog'cha 1 yoshdan 3 yoshgacha va maktabga tayyorlov 3 yoshdan 5 yoshgacha;
2. Boshlang'ich ta'lim (İlköğretim) – 4 yil boshlang'ich maktab va 4 yil o'rta maktab;
3. O'rta ta'lim (Ortaöğretim (Lise)) – 4 yillik ta'lim;
4. Qo'shimcha professional ta'lim: kollek/texnikum/kasb-hunar maktablari (Meslek Yüksekokulu (Ön Lisans) – 2 yillik ta'lim;
5. Oliy ta'lim/Universitetlar (Lisans) – 4 yillik ta'lim;
6. Darajalar (Lisansüstü) – magistr, doktorlik.

Maktab muassasalari 2 turga bo'linadi:

Davlat maktablari: bepul ta'lim, sinflarda ko'p sonli o'quvchilar (40 tagacha), o'qish 2 smenada bo'ladi;

Xususiy maktablar: pullik o'qish, sinfda kam sonli o'quvchilar, faqat birinchi smenada o'qish, ovqatlanish to'lanadigan puldan kelib chiqib beriladi.

2022-yil 26-yanvarda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vaziri Abduqodir Toshqulov hamda Turkiya Respublikasi Oliy ta'lim kengashi raisi Erol O'zvar boshchiligidagi delegatsiya a'zolari o'rtasida ikki davlat oliy ta'lim sohasidagi hamkorlik aloqalarini kengaytirish doirasida ishchi uchrashuv bo'lib o'tdi. Uchrashuvda "EPAM SYSTEMS" rahbari O'zbekistonda yoshlarga sifatli ta'lim beradigan va axborot texnologiyalari sohasida malakali mutaxassislar tayyorlaydigan onlayn-universitet ochishni tez orada amalga oshirishga kirishish istagini ma'lum qildi. Jahonning ko'zga ko'ringan mamlakatlari bilan ta'lim tizimi bo'yicha hamkorlik aloqalarimizning safi yildan-yilga kengaymoqda.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS)

Bugungi kunda ta'lim tizimini xorijiy tajribalarsiz tasavvur etish qiyin. Yurtboshimiz farmoniga ko'ra 2030- yilga qadar ta'lim tizimini yanada isloh etish, xalqaro maydonda mamlakatimiz nufuzini yuqori bosqichga olib chiqish bo'yicha topshiriqlar berildi. Ta'lim tizimini isloh etishda maktab tizimi alohida o'ringa ega. 1993-yilda Xalq ta'limi vazirligi tomonidan "Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar Konsepsiyasi" tasdiqlandi. Sinfdan tashqari ishlar shaxsni har tomonlama kamol toptirish va uni hayotga, faoliyatga tayyorlash uchun keng imkoniyatga ega. Bu ishlar bolalarning qiziqishlariga muvofiq tarzda ko'ngillilik asosida tashkil qilinadi. O'quvchilar sinfdan va maktabdan tashqari ishlarda o'zlarini qiziqtiradigan mashg'ulotlarni tanlab olishadi va ularda mustaqil tashabbuskorona ishtirok etishadi. Maktab va maktabdan tashqari muassasalarning tashkiliy ishlarini, mazmuni va maqsadini belgilash bugungi kunimizning barcha qirralarini hisobga olishni talab etmoqda. Sinf va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar shaxs kamoloti

bosqichlarini belgilab olishga qaratilganligi bilan tavsiflanadi. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar 3 guruhga bo'linadi:

1. Og'zaki ish usullari. Turli axborotlar, majlislar, ertalabki yig'inlar, ma'ruzalar, kitobxonlar konferensiyalari, munozaralar, uchrashuvlar, og'zaki gazetalar, radio jurnallar;

2. Amaliy ish olib borish usullari. Turli joylarga sayyohatlar, sport musobaqalari, olimpiada, iztoparlar ish faoliyati, yosh tabiatshunoslar to'garaklari, shanbaliklar;

3. Ko'rgazmali ish usullari. Maktab muzeylari, urush va mehnat qahramonlari xonasi, yangi kitoblar ko'rgazmalari.

Sinfdan va maktabdan tashqari tashkil qilingan ishlar – o'quvchilar hayotidagi tarbiyaviy faoliyatni to'ldiradi. Ularning dunyoqarashini to'g'ri shakllanishiga, axloqiy kamol topishiga ko'maklashadi. Nazariy bilimlarni amaliyot, ishlab chiqarish bilan chambarchas bog'lanishiga zamin yaratadi.

Prezidentimiz SH.Mirziyoyev 2024-yil 30-oktabr kuni mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimi takomillashtirish, ilm-fan sohasini jadal rivojlantirish masalari bo'yicha o'tkazilgan vidioselekt yig'ilishida ta'lim sifatini oshirish bo'yicha mulohaza bildirar ekan, bu borada jahon tajribasida eng ilg'or mamlakatlardan biri FINLANDIYA TAJRIBASINI misol qilib keltirdi. Finlandiyada o'quvchilar imtihonga emas hayotga tayyorlanishadi. Fin maktablaridagi ovqatlanish xilma-xil va bepul "shved stoli" bor. Maktab veb-sahifasida oshxona menyusi e'lon qilib boriladi va o'quvchi istalgan paytda sahifaga kirib, o'ziga yoqqan taomni "savatchaga" saqlab qo'yishi mumkin. Menyuda parhez taomlardan tortib, vegetarianlarbop taomlargacha kiritilgan. Ular maktabda o'z o'qituvchilari bilan yotib qolishadi, birgalikda kino tomosha qiladilar va o'ynaydilar, Ertalab esa to'planishib muzqaymoq bilan nonushta qiladilar. Bunday maktabni yomon ko'rib bo'ladimi? SHuning uchun ham fin o'quvchilari uyidan ham ko'proq maktabini yaxshi ko'radi. Fin maktablaridagi kutubxonalarda maxsus o'rgatilgan kuchuklar ham bor va ularga o'quvchilar "kitobxon kuchuklar" deb nom qo'ygan. "Kitobxon kuchuklar" kitobga mehr qo'yishni bolalarga o'rgatadi, chunki ularga kitob o'qib berganda yoki qiziqarli hikoyalar so'zlab berganda diqqat bilan tinglaydi. Finlandiyada o'quvchilar sinfdan tashqari paytda kitob mutolasi bilan band bo'lishadi.

Xulosa qilib aytganda, Finlandiya o'quvchilari sinfdan tashqari ishlar vaqtida matematika to'garaklari, rassomchilik to'garaklari, teatr sudiyalari, sport seksiyalari, turnerlar, bichish-tikish, pazandachilik to'garaklariga va kitob mutolasi bilan mashg'ul bo'lishadi.

AQShda ota-onalar maktab tashkiliy ishlarida faol ishtirok etadilar. O'quvchi darslardan so'ng, asosan, sport mashg'ulotlariga jalb qilinadi. Amerika maktablari devorlarida faqat maktab va o'quvchilar ijodi bilan bog'liq qiziqarli materiallarni topishingiz mumkin. Masalan, maktabni eng yaxshi baholarga bitirgan, maktab faxriga

aylangan o'quvchilar, maktab bayrog'i, maktab shiori, maktab logotipi va o'quvchilar yaratgan loyihalar shular jumlasidandir. Maktab kutubxonalari ham maktab hayotida muhim ahamiyatga ega. Kutubxona xodimlarining o'quvchilarni kitob o'qishga qiziqtirish uchun olib borayotgan sa'y-harakatlari kishini lol qoldirdi. Masalan, kutubxona xodimlari o'quvchilarning kitoblarga diqqatini tortish uchun kitob javonlarining yuqorisiga eng ommabop va qiziqarli adabiyotlarni namoyish qilib qo'yishadi. Yoki kitoblarni ro'yxatdan o'tkazish stolida katta jumboqli mashqlarni topishingiz mumkin. Kutubxonaga kelgan bola, albatta, bu jumboqli mashqlar oldidan bee'tibor o'tib ketolmaydi va 500-1000 bo'lakchalardan iborat jumboqni o'zi istaganicha davom ettirib, ulardan katta shakl chiqarishga harakat qiladi. Yana bir qiziq holat shuki, kutubxonada ota-onalar yoki boshqa xayriya jamg'armalari tomonidan tashkil qilingan maxsus kitoblar javoni bo'lib, unda xayriya tariqasida maktabga sovg'a qilingan kitoblar o'quvchilar tomonidan o'z shaxsiy kutubxonalari uchun olib ketilishi mumkin ekan.

Xulosa qilib shu aytish mumkinki, AQSHda o'quvchilar sinfdan tashqari mashg'ulotlarda asosan sport to'garaklariga, ijodiy loyihalash to'garaklariga va kitob mutolasi uchun kutubxonalarga borishadi.

Turkiyada ta'lim standartlari dunyoning manam degan mamlakatlari tomonidan tan olingan bo'lib, maktab va universitetlar yuqori talablarga ega. Ta'lim to'g'risidagi alohida qonun Konstitutsiyada ham belgilab qo'yilgan. Shu bois, ta'lim qattiq nazorat qilinadi. 2020-yil 17-iyunda mamlakatimiz ta'lim salohiyatini mustahkamlash, O'zbekiston va xalqaro ta'lim standartlari asosida tadbirkorlik sohasida yuqori malakali kadrlar tayyorlashni takomillashtirish maqsadida "Turkiya iqtisodiyot va texnologiya" universitetining Toshkent shahrida filialini tashkil etish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tegishli qarori qabul qilingan. O'zbekiston va Turkiya ta'lim tizimidagi hamkorlikda ikki mamlakatning bir qator universitetlari rektorlari o'rtasida tajriba almashinish tizimi yo'lga qo'yilgan. O'zbekistonda O'zbek-Turk universitetini tashkil etish rejalashtirilmoqda.

Shuningdek, keyingi yillarda o'quvchilarning darsdan bo'sh vaqtlarini ko'ngilli va samarali o'tkazishga katta ahamiyat berilmoqda. Shu maqsadda til o'rgatish markazlari, musiqa, xalq o'yinlari, teatr studiyalari, shaxmat-shashka klublari, turli sayohatlar uyushtirish, lagerda dam olishni tashkil qilish, hamshiralik, rassomchilik to'garaklari yo'lga qo'yilmoqda, ular orqali turli tanlovlar o'tkazish amalga oshirilmoqda. O'quvchilar uchun sportning turli sohalari bo'yicha sektsiyalar tashkil etilgan, ularda sportning ommaviy turlari bo'yicha turnirlar, musobaqalar tashkil etilmoqda. Qizlar uchun esa qo'lda to'qish, bichish-tikish, pazandalik yo'nalishlaridagi to'garaklar mavjud. Ular tomondan to'qilgan, tikilgan va tayyorlangan mahsulotlar har yili Anqaradagi katta ko'rgazmada namoyish etiladi.

Xulosa o'laroq shuni aytish mumkinki, Turkiyada sinfdan tashqari ishlar sirasiga sport to'garaklari, til to'garaklari, teatr studiyalarga boorish, shaxmat-shashka

kulublari, turli sayohatlar hamshiralik to'garaklari, rassomchilik to'garaklari, turner va musobaqalarni misol tariqasida keltirish mumkin.

MUHOKAMA VA XULOSA (DISCUSSIN AND REFERENCE)

Bilamizki sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning mustaqil faoliyati hisoblanadi. O'quvchilarning mustaqil faoliyatini qanchalik samaqali tashkil etish bu albatta, sinf rahbarining, o'qituvchining eng muhim vazifasi sanaladi. Hozirgi kunda ta'lim tizimida Jahonning ko'zga ko'ringan xorijiy mamlakatlarining ta'lim tizimidan keng foydalanish davr talabi bo'lib kelmoqda. Shu bois maktablarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish mobaynida xorijiy davlatlarning ta'lim tizimidagi tajribalardan keng foydalanish katta natija beradi. Bu esa xech shubhasiz o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini ortishiga sabab bo'ladi. Sinfdan tashqari paytda kitob mutolasi eng samarali faoliyatlardan biridir. Kitob o'qish yosh avlodning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishga, komil inson bo'lib yetishishiga katta yordam beradi. Kitob mutola qilgan boladan hech qachon yomonlik chiqmaydi. Demak, sinfdan tashqari ishlarni nechog'liq to'g'ri tashkil etish bu albatta ta'lim sifatini oshirishga katta amaliy yordam ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. 2018-yil 12-dekabr.
2. 2020 "YANGI O'ZBEKISTON" VA "PRAVDA VOSTOKA" gazetalari tahririyati DUK.
3. Shodiyeva M.J. "Xalqaro tajribalar asosida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirish imkoniyatlari. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi. Jild:02, Nashr:02. Yanvar 2021.
4. S.B.Qorayev, M.S.Janbayeva. "Boshlang'ich sinf o'qish darslarida sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish". Academic research in educational sciences. volume2.issue4.2021
5. Ilkka Taypale Finlyandiyaning 100ta ijtimoiy innovatsiyasi. Finlyandiya qanday qilib Finlyandiya bo'ldi: siyosiy, ijtimoiy va maishiy innovatsiyalar. – T.: "Sharq", 2019.
6. Komiljon Hashimov, Sanobar Nishonova "PEDAGOGIKA TARIXI" II qism Darslik Oliy va o'rta maxsus, kasb -hunar ta'limi ilmiy -uslubiy va o'quv -uslubiy birlashmalari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi kengash tomonidan darslik sifatida chop etishga tavsiya qilingan Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti Toshkent — 2005
7. D.F.Nasimova, S.F.Tilavov "Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishning ilmiy va nazriy asoslari".
8. R.Mavlonova "Tarbiyaviy ishlar metodikasi" Toshkent-"ILM ZIYO"-2013.
9. J. Hasanboyev, X.A. To'raqulov, I.Sh. Alqarov, N.O'Usmanov "PEDAGOGIKA".